

IVA ADÁMKOVÁ

SUGER: DE REBUS IN ADMINISTRATIONE SUA GESTIS II.

V předchozím čísle jsme uvěřnili první část Sugerova spisu, nyní předkládáme jeho dokončení.

XXXIII.

Spěchali jsme ozdobit hlavní oltář svatého Dionýsia¹, kde se nacházela pouze jediná, velmi krásná a drahá čelní deska od třetího císaře Karla Holého², neboť před tímto oltářem jsme byli zaslíbeni mnišskému životu. Z každé strany jsme přidali zlaté desky a celek jsme uzavřeli kolem dokola tak, že jsme vztyčili čtvrtou, ještě vzácnější desku³, takže se celý oltář ze všech stran jevil jako zlatý. Z obou stran jsme postavili svícny z 20 marek zlata krále Ludvíka, syna Filipa, aby nemohly být při žádné příležitosti ukradeny. Dále jsme přidali hyacinty, smaragdy a rozličné gemy. Příkladali jsme vyhledávat pečlivě další k doplnění. Na oltáři jsou tyto verše.

Na pravé straně:

Suger opat dal položit zde ty oltářní desky
k těm, které v dřívější době král Karel věnoval sem.
Maria Panno, svou milostí učíš z nás nehodných hodné,
opata stejně jak krále z vin obmyj, prameni lásky.

---

1 Hlavní oltář na mapě v příloze označen E. Srov. SPFFMU N 3-4, 1998-1999, s. 112.

2 Čelní deska darovaná Karlem je dnes ztracená. Suger na několika místech popisuje Karla Holého (823-877) jako Karla "třetího". Tím nemyslí třetího císaře toho jména, ale třetího císaře vládnoucího ve Francii. Za předchozí považuje pouze Karlomana Ludvíka Zbožného, tedy ne Lothara I. a Ludvíka II.

3 Čtvrtá deska je zřejmě identická s deskou zvanou ulterior tabula, která je popisována v téže kapitole.

Na levé straně:

Kdyby snad bezbožný zloděj chtěl oloupit přeslavný tento oltář, nechť zhyne jak Jidáš, týž ať ho postihne trest.

Avšak poslední desce⁴, zhotovené s podivuhodnou dovedností a s velkorysým nákladem, neboť barbarští umělci byli též velkorysejší než našinci⁵, jsme dali vyniknout rytým dílem, aby byla obdivuhodná i co do formy, stejně jako co se týče látky tak, aby všichni mohli říci: „*Umělecká výzdoba předčila materiál*“ (Ovidius, *Metamorphoses* II, 5). U mnohého z toho, co bylo získáno, především však u liturgických předmětů, jsme se báli ztráty. Byl to například zlatý kalich se zmenšenou nožkou a mnohé jiné předměty. Nařídili jsme je připevnit také sem. A protože různorodosti materiálu jako zlatu, gemám a perlám nelze snadno porozumět bez popisu pouze pohledem a dílo, které vyzařuje mnoho nádherných alegorií, je pochopitelné pouze vzdělaným lidem, rozhodli jsme se je popsat.⁶ Připojili jsme sem verše, které o tomto hovoří, aby mohl být jednodušeji pochopen smysl:

Hlasitě volají davy Krista svým „Hosanna“ slaví:

Pravá oběť Večeře Páně všech lidí se týká.

Kristus, jenž na kříži všem dal svou spásu, teď kříž nést se chystá.

Oběť Abrahamova je předobraz Kristova těla.

Melchisedech i Abram tak vítězství nad ďáblem značí.

Na tyči hrozen nesou, kdo s křížem se za Kristem berou.

Často jsme rozjívali pouze z čisté lásky k našemu mateřskému kostelu nad rozdílů jak mezi starými, tak mezi novými ornamenty, když jsme si prohlíželi obdivuhodný kříž svatého Eligia spolu s malými kříži a neporovnatelně krásný ornament umístěný nad zlatým oltářem, který byl všeobecně nazýván "crista".⁷ Z hloubi srdce jsem vzdychal: *Všechny překrásné kameny jsou tvé pokrývky, sardius, topas, jaspis, chrysolit, onyx a beryl, safír, carbunculus a smaragd* (Ez 28,13). Zjevně je tomu, kdo zná jejich vlastnosti a hledí na ně s obdivem, že ze všeho pouze s výjimkou carbunculu nic nechybí, ba dokonce je jich ve velké míře nadbytek. Poté, když mne ze zalíbení v kráse božihu příbytku pestrá nádhra drahokamů občas odváděla od vnějších starostí a vznešená meditace mne přesvědčovala, abych v ní setrval přenášeje i rozličné svaté ctnosti z oblasti

4 Čtvrtá deska z hlavního oltáře je ztracena, ale předpokládá se, že verše vložené v této kapitole ji charakterizují. Horní řada by potom obsahovala scény ze života Krista, ve spodní by jí odpovídaly scény ze Starého zákona.

5 Barbarskými umělci zde Suger nazývá ty umělce, kteří nepocházejí z Francie. Mohli to být například lotrinští zlatníci, o kterých je zmínka v souvislosti s velkým křížem.

6 O tom, jestli Suger napsal speciální ikonografickou příručku není nic známo.

7 Tato část dekorace byla zřejmě darem od Karla Holého. Je nazývána Escrain de Charlemagne.

hmotných věcí k věcem nehmotným, zdává se mi, že vidím, jako bych prodléval v nějakých cizích zemích, jaké se v úplnosti nenacházejí ani v kalu země, ani v čistotě nebes, a že mohu milostí boží být přenesen z tohoto nízkého do onoho vyššího světa anagogickým způsobem.⁸ Rokoval jsem často s poutníky z Jeruzaléma a rád jsem se poučoval od těch, kteří viděli konstantinopolský královský poklad a předměty v Hagia Sophii, zda zdejší předměty v porovnání s tamními mohou mít nějakou cenu. A když přiznali, že naše poklady jsou větší, začalo se nám zdát, že ty věci o nichž jsme předtím slyšeli, byly opatrně ukryty z obavy před Francouzi, aby se pro útočnou dravost některých hlupáků náhle nezvratilo uzavřené přátelství Řeků a Latinů v rozkol a válečné běsnění, vždyť Řekům je vlastní především úskočnost. A tak se mohlo stát, že to, co se zde jeví být uloženo v bezpečí je větší než to, co bylo uloženo tam nikoli bezpečně kvůli třenicím. Od velmi mnoha věrohodných mužů a od biskupa Hugona z Laonu⁹ jsme totiž slyšeli věci podivuhodné a téměř nepravděpodobné o výlučnosti ozdobných náležitostí k celebrování mše v Hagia Sofii a také v jiných kostelích. Jestli je tomu tak, a jestliže na základě jejich svědectví věříme, že tomu tak je, jsou tam podle soudu mnohých vystaveny na odiv neocenitelné a nesrovnatelné poklady. *Oplývá každý ve svém smyslu* (Ř 14,5). Přiznávám, že se mi líbilo nejvíce, že právě ty drahé a nejdražší věci měly sloužit především slavení svaté Eucharistie. Jestliže vzácné zlaté nádoby, poháry zlaté a zlaté kadidelnice byly používány podle slova božího či příkazu proroka ke sbírání *krve kozlí či z telat či červené krávy*, tím více musí být zlaté vázy, drahé kameny a věci, které jsou mezi ostatními stvořenými věcmi nejdražší, s nepřetržitým uctíváním a plnou zbožností vystaveny *k přijetí krve Ježíše Krista* (Žd 9,13-14). Zcela jistě ani my, ani náš majetek k této službě nedostačujeme. Jestliže by novým stvořením byla naše substance proměněna substancí svatých cherubínů a serafínů, poskytovala by jen nedostatečnou a nehodnou službu tak velké a tak nevýslovné oběti. A přesto se nám dostává za naše hříchy tak velké milosti. Naši odpůrci namítají, že pro tuto službu stačí mít pouze svatou mysl, čisté srdce a zbožný záměr. A my s tímto obzvláště a zásadně souhlasíme, že na tomto velmi záleží. Vyznáváme však, že je třeba sloužit svaté oběti tak, jako vůbec ničemu, také ve vnější kráse posvátných nádob, ve veškeré vnitřní čistotě a vnější nádheře. Ve všech věcech všeobecně musíme co nejpatříčněji sloužit našemu Vykupiteli, který nás neodmítnul zaopatřit ve všech záležitostech bez jakékoli výjimky. Ten, který sloučil svou přirozenost s naší v podivuhodnou a nedílnou jednotu. Ten, kdož nás *umístil po své pravici a slíbil nám vpravdě vlastnit jeho království* (Mt

⁸ Popis intenzivní kontemplace nad vzácnými kameny a perlami. O této pasáži se často mluví, že z ní lze usuzovat na emocionální působení gotické architektury.

⁹ Biskup Hugo z Laonu byl ve funkci pouze šest měsíců 1112-1113. Bylo to tedy dlouho předtím, než byl Suger zvolen opatem. Proto by se musela debata o konstantinopolských pokladech konat před rokem 1113. Nebo Suger zaměnil Hugonovo jméno s jeho nástupcem, kterým byl Bartholomaeus de Jura. Ve funkci 1113-1151. Na začátku svého úřadu byl s ním Suger ve velmi dobrých vztazích.

25,34), náš Pán, *kteřý žije a kraluje po všechny věky věků* (Zj 1,18; 5,13-14; 11,15;15,7).

XXXIII.A

Chystali jsme se opravit oltář kvůli účtě ke svatým relikviím. Oltář byl podle svědectví starých zván svatým¹⁰ (tak totiž se jej naučil zvat slavný král Ludvík, syn Filipův, již od dětství od starších lidí, když byl v tomto klášteře vychovávan). Oltář nebyl příliš důstojně upraven kvůli stáří, zčásti také kvůli nedostatečné pozornosti a proto, že se jím často pohybovalo kvůli slavné výzdobě, která byla rozličná pro různé vynikající či ještě lepší svátky. Posvěcený porfyrový kámen, který zbyl na oltáři a byl svou barvou a neméně i velikostí velmi vhodný, byl zasazen do vydutého, zlatem potaženého dřeva, pro stáří velice poprasakaného. Věřilo se, že ve výduti na přední straně je umístěna v umělecké úpravě paže svatého apoštola Jakuba. To dosvědčoval i dokument uvnitř přístupný skrze průhledný krystal. Podobně i na pravé straně bylo uloženo rámeč protomučedníka Štěpána a stejně tak i dokument toto dosvědčující, na levé straně potom paže svatého Vincence levity a mučedníka též s nápisem. Toužili jsme být pod ochranou tak významných a tak posvátných relikvií a často bych se dal unášet tím, že bych se na ně dlouhou dobu díval a líbal je, kdybych se nebál, že se znelíbím Bohu. Naše zbožnost nám dodala odvahy a ačkoli jsme zachovali úctu ke starobylé pravdě, zvolili jsme způsob a den odhalení těchto svatých relikvií¹¹ na posvátný den umučení našich svatých mučedníků, osmý den před říjnovými idami.¹² Byli přítomni arcibiskupové a biskupové z rozličných diecézí, kteří jakoby povinně vůči apoštolátu Galů s radostí přišli a přinesli zbožné modlitby k tak slavnostní a velké bohoslužbě. Byli to arcibiskupové z Lyonu, Remeše, Tours, Rouenu, biskupové ze Soissons, Beauvais, Senlis, Meaux, Rennes, St.-Malo a Vannes, dále množství opatů, mnichů či kleriků i šlechty a také nespočetné zástupy lidí obého pohlaví. V tentýž slavnostní den, poté co se zpívalo o Třetí, a když již se před očima všech řadilo slavné procesí v tak veliký den,

¹⁰ Tento oltář známý pod jménem "L'Autel Saint" byl oltářem Svaté Trojice. Vznikl za opata Hilduina (ve funkci 814-841), později byl též znám jako oltář "matutinální", protože mše zde byly slouženy po "Primé". Na plánu je přiloze označen D.

¹¹ S velkou pravděpodobností se podařilo stanovit datum odhalení relikvií. Sídlo arcibiskupa v Remeši bylo neobsazeno po dva roky 1138-1140. Proto se tedy slavnost mohla konat buď 1138 nebo 1140/41, přičemž větší pravděpodobnost se přikládá druhému datu.

¹² Svátek svatého Dionýsa byl 9. října. Arcibiskup z Remeše nebyl pravděpodobně Renaud de Martigne, který zemřel 13. ledna 1138, ale Samson de Mauvoisin, který byl v úřadu od poloviny roku 1140 do 22. září 1161. Arcibiskup z Lyonu byl Faucon de Bothéon (1139-1142), arcibiskup z Tours Hugo de la Ferté (1133-1147), biskup ze Soissons Jocelin de Vierzy (1126-1152), biskup z Rennes buď Hamelin (1127-2.února 1141) nebo Alain (1141-1156). Biskup ze St.-Malo Donald (1120-1144), biskup z Vannes Ivés (1137-1143). Arcibiskup z Rouenu, biskupové z Beauvais, Senlis a Meaux byli Sugerovi přátelé, o kterých již byla zmínka dříve, Hugo d'Amiens, Eudes II., Petr a Menasseh II.

byli jsme naplněni tak velikou důvěrou v jistou pravdivost té věci pouze na základě nápisného svědectví a důkazů otců, jako bychom to již byli všechno spatřili. Přivolali jsme arcibiskupy a biskupy, opaty a hodnověrné přítomné osoby, aby zvednuli oltář ze svého místa. Již jsme vyložili, že jsme jej zamýšleli otevřít, neboť jsme chtěli spatřit poklad svatých relikvií. Tehdy říkali někteří z našich blízkých, zajisté rozvážně, že by bylo bezpečnější pro pověst jak našich osob, tak i kostela, jestliže by se tajně zjistilo, zdali to tak bylo, jak o tom mluví dokumenty. Těm jsem hned v tu chvíli odpověděl podnícen vřelou vírou, že dávám přednost zvědět od všech přihlížejících, zda je tomu tak, jak se čte, než abych pátral tajně a všichni, kteří to neviděli, by o tom mohli pochybovat. Oltář jsme snesli dolů. Přistoupili zlatníci, kteří tyto příhrádky, které obsahovaly přesvaté paže, opatrně otevřeli. Nahoře byly umístěny krystaly s popisy ostatků. Jak jsme doufali, vše jsme našli s milostí boží kompletní před očima všech ostatních. Nalezli jsme také příčinu toho, proč byly relikvie uloženy v těchto příhrádkách. Karel III., císař, který byl pod tímto oltářem slavnostně pohřben¹³, je dal císařským ediktem vyzvednout z císařského pokladu a uložit je blízko sebe pro ochranu svého těla i duše. Tamtéž jsme také našli důkaz vytvořený otiskem jeho prstenu, který se všem velmi líbil. Nebyl by bez příčiny umístil před tento Svátý oltář sedm svítidel ve stříbrných nádobách, které jsme my už rozpadlé obnovili, aby nepřetržitě svítily navždy, ve dne i v noci, kdyby nebyl věřil, že toto uložení svatých ostatků skýtá nejvyšší naději pro tělo i duši. Pro náklady na ně a na svou výroční zádušní mši¹⁴ a na pohoštění svých přátel potvrdil zlatými pečeti svůj statek Rueil s příslušenstvím. To je také důvod, proč při slavnostních dnech, kterých je okolo šedesáti, je u oltáře zažiháno šest velkých a důstojných voskových svící, jaké se jinde v kostele umísťují jen zřídka nebo vůbec nikdy. Toto je také příčinou, že oltář je zdoben vznešenou nádherou tolikrát, kolikrát oltář svatého Dionýsia.

Vztyčili jsme kříž podivuhodný svou velikostí, který je umístěn nahoře mezi oltářem a hrobem téhož Karla.¹⁵ V jeho středu je podle pověsti umístěn velmi vznešený náhrdelník královny Nathildy, manželky zakladatele kostela krále Dagoberta. Jiný náhrdelník jsme dali umístit na čelo svatého Dionýsia (ale nejznalejší umělci dosvědčují, že tomuto, i když menšímu se nerovná žádný jiný) především z úcty k přesvatému železnému obojku, který v Glacínově vězení přilnul k přesvaté šíji svatého Dionýsia a zasloužil si péči a úctu jak od nás, tak i ode všech.

¹³ Z jiných dokumentů se dozvídáme, že Karel Holý byl pohřben *prope altare*. Tato vzdálenost ale musela být velmi malá, protože je zde užito slova *subiacere*, a také proto, že císař sám se cítil být chráněn relikviemi umístěnými na oltáři.

¹⁴ Karel Holý určil, že jeho smrt má být připomínána každý měsíc zádušní mši a slavnostní hostinou bratří vždy šestého dne měsíce března, května, července, října a čtvrtého dne ostatních měsíců.

¹⁵ Kříž známý jako "Croix de Charlemagne", na mapce v příloze označen C.

V této části dal zhotovit ctihodný opat Robert z Corbie¹⁶, blahé paměti, stříbrnou tabuli krásně pozlacenou jako vzpomínku na své slavné sliby a jako dík za mnohá dobrodiní tomuto kostelu. V tomto svatém klášteře byl vychováván odmalička a zde složil i sliby; z milosti boží jsme jej představili, aby jako opat stál v čele kláštera v Corbie.

XXXIV.

Provedli jsme změnu také na kůru bratří, neboť jsme soucítili s jejich nesnáze. Ti, kteří v kostele stále sloužili, měli značné potíže, protože kůr byl poněkud nezdravý kvůli chladu mramoru a mědi. Změnili jsme jej s boží pomocí do podoby, jež je patrná dnes, také však kvůli zvětšení konventu. Dali jsme také opravit starý pulpit¹⁷ k předčítání svatého evangelia na vyvýšeném místě. Byl podivuhodný svým velmi jemným a za našich časů již neopravitelným reliéfem na slonovinových deskách a převyšoval lidskou představivost zobrazením starých dějů. Shromáždili jsme desky, které byly již dlouho uloženy ve skříních a pod nimi a znehodnocovaly se. Na pravé straně jsme obnovili zvířata z mědi, aby tak kvalitní a podivuhodný materiál nepřišel nazmar. Na počátku naší opatské funkce jsme nechali z hlavní lodi odstranit překážku, která jakoby temnou zdí rozdělovala hlavní loď, aby krása velikosti kostela nebyla zatemněna touto bariérou.

Neméně vznešený trůn slavného krále Dagoberta¹⁸, již velmi starý a poničený, jsme dali obnovit, nejen pro jeho tak vznešenou funkci, ale i pro jeho uměleckou hodnotu. Na něj usedali frančtí králové, jak uvádí staré podání, když získali královskou vládu, aby přijímali vazalské sliby svých šlechticů. Orla¹⁹ umístěného uprostřed chóru jsme dali znovu pozlatit, neboť byl již častými doteky obdivovatelů zlata zbaven. Dali jsme namalovat nahoře i dole nové překrásně pestré vitraje²⁰ od první, jež začíná v chóru kostela²¹ kořenem Izai, až po tu, která je umístěna nad hlavními dveřmi při vstupu do kostela. Byly malovány výbornou rukou mnohých mistrů z rozličných krajů. Jedna z nich nás burcuje z hmotné oblasti do nehmotného světa a představuje apoštola Pavla jak otáčí mlýnským kolem a proroci jak přinášejí vaky na mouku.

¹⁶ Robert z Corbie byl původně mnichem ze Saint-Denis; na Sugerovu přímluvu byl zvolen 1127. Zde se o něm píše *bonae memoriae*, protože zemřel 22. ledna 1142.

¹⁷ Pulpit byl zničen hugenoty.

¹⁸ Dagobertův trůn se dnes považuje spíše za karolinskou práci, než za merovejskou. Sugerovi jsou dnes připisovány části pro opěru zad a opěradla se spirálovými ozdobami.

¹⁹ Umístěn uprostřed kůru bratří. Dnes ztracen.

²⁰ Suger ve svém spise popisuje pouze tři následující okna: Kořen Izai, Anagogické okno, které nás podle Sugerových slov burcuje z hmotného světa do nehmotného a Mojžíšovo okno.

²¹ V originále *in capite ecclesiae*. Zde přirovnána hlava těla k chóru kostela.

K tomuto tématu náleží tyto verše:

Pavle, svým mlýnem když točíš, plev mouku bezpečně zbavíš.
 Mojžíšův zákon co skrývá, to u tebe zjevným se stává.
 Ze zrn ve velkém množství se stává chléb čistý a pravý,
 Jenž je pokrmem věčným, lidem i andělům všem.

Na téže vitraji, kde je z tváře Mojžíšovy odstraňována rouška:

Co zákon Mojžíšův halí, to učení Krista odhalí.²²
 Když rouška z Mojžíše spadne, tu zákon se zřejmým stane.

Na téže vitraji, nad archou úmluvy:

Archa úmluvy kristovým křížem se na oltář změní
 Podle té úmluvy vyšší sám život přijme svou smrt.

Rovněž na téže, kde lev a beránek odpečetují knihu:²³

Beránek, Lev, sám veliký Bůh zde otvírá knihu
 Beránek nebo též Lev se tělesně stávají Bohem.

Na jiné vitraji, kde faraonova dcera našla Mojžíše v košíku:

Malý Mojžíš, co v košíku leží, je dítětem božským,
 je ona královská dcera, církev, uctívá zbožně.²⁴

Na téže vitraji, kde se Pán zjevil Mojžíši v hořícím keři:

Jak tento hořící keř přec neshoří nikdy,
 tak Bohem naplněný vždy plane, však neshoří přec.²⁵

Na téže vitraji, kde je Faraon se svou jízdou

22 Na tomto místě Sugar vyjadřuje rozdíl mezi židovským a křesťanským učením (*Vetus Testamentum velatum, Novum Testamentum revelatum*). Pomáhá si kontrasty mezi světlem a tmou a celkově je tato pasáž pojata jako hra se slovy.

23 Zde je narážka na Zjevení (5,1-7). Potom by se zde nejednalo o dvě rozličná zvířata, která odpečetují knihu, ale podle Zj (5,5-7) by byl ztotožněn Beránek *se lvem z pokolení Judova*.

24 Nalezení Mojžíše v košíku dcerou faraona může mít paralelu s přijetím Ježíše do chrámu (tuto paralelu lze nalézt v Bible Moralisee. Zde též začíná interpretace Exodu 2,5 slovy: *Filia Pharaonis significat Ecclesiam*).

25 Bible Moralisee vykládá tuto událost (Ex 3,2-3) takto: nestrávené listí z hořícího keře představuje bezbožníky (*pravos homines*), kteří však nemohou být spáleni díky milosti. Ve spise *Speculum humanae salvationis* je tato událost dávana do souvislosti se Zvěstováním v Biblia Pauperum potom s narozením.

potopen v moři:

Křest a vojsko faraonovo jsou podobné formou,
zcela odlišná je příčina u obou však.²⁶

Na téže vitraji, kde Mojžíš pozdvihuje kovového hada:

Jak měděný had byl pohromou pro všechny hady,
Tak také Kristus, na kříži vztyčen, je pohromou ďáblu.²⁷

Na téže vitraji, kde Mojžíš přijímá zákon na hoře:

Mojžíši zákon byl dán: jej blaží teď Kristova milost:
Milost oživuje, litera umrtvuje.²⁸

Protože tyto vitraje byly pořízeny podivuhodnou prací a velkolepými náklady na malbu skla a na safírové sklo, ustanovili jsme pomocného mistra, který se staral o jejich ochranu a opravy a zlatníka, který se vyznal ve zlatých a stříbrných ornamentech. Ti mají pobírat své prebendy a co jim bude příznáno, totiž peníze z oltáře a potraviny ze společné zásobárny bratrů. Nikdy nesmí přestat poskytovat služby těmto uměleckým dílům.

Dali jsme sestavit prací s emailem a zlatem sedm svítidel, protože ty, které sem dopravil císař Karel svatému Dionýsiovi, se pro své stáří zdály být již rozpadlé.

XXXIV.A

S povinnou zbožností vůči svatému Dionýsiovi jsme získali také nádoby jak ze zlata, tak také z drahých kamenů pro službu u stolu Páně, kromě těch, které francouzští králové a zbožní lidé odkázali kostelu pro tutéž službu. Postarali jsme se o zhotovení nového, velkého zlatého kalichu ze 7x20 uncí zlata, ozdobili jsme jej krásnými gemami, hyacinty a topasy místo jiného, který byl v časech našeho předchůdce zastaven a ztratil se. Svatému Dionýsiovi jsme věnovali spolu s několika květy z koruny císařovny²⁹ přenádhernou nádobu vyřezá-

26 Zde je vyjádřeno, že myšlenka, která má stejnou formu, může sloužit k rozličným účelům. V případě faraonova jezdeckta ke zkáze, ke spáse však u pokřtěných.

27 Tato paralela byla velmi častá (v Bible Moralisée se tato událost Nu 21,9 nesrovnává s ukřižováním, ale s vymýváním ďábla křížem).

28 V Bible Moralisée Mojžíš představuje *praedicatorum et theologorum* a jeho dva rohy potom Starý a Nový zákon.

29 Císařovnou je zde míněna Matilda, narozená 1102, jako dcera a dědička Jindřicha I. Beauclerca Anglického. Vdala se za německého císaře Jindřicha V. roku 1114. Po císařově smrti 1125 se vdala za Geoffroye z Anjou. Do roku 1139 pobývala ve Francii, poté se opět vrátila do Anglie. Zemřela ve Francii 1167.

nou z kamene chrysoprasu do podoby lodě. Král Ludvík, syn Filipův, o ni asi před deseti lety přišel, neboť ji zastavil. S královým svolením jsme ji zaplatili 60 markami stříbra, když nám byla na ukázkou nabídnuta.

Tato nádoba byla podivuhodná jednak kvalitou krásných kamenů, jednak jejich celkovým množstvím. Ozdobena byla verroterie cloisonnée (příhrádkovým smaltem), prací sv. Eligia. Je podle mínění všech zlatníků považována za nejdrahocennější. Jiná nádoba o velikosti pařížské pinty³⁰ byla z berylu a krystalu. Tu dala královna Akvitánie³¹ našemu panu králi Ludvíkovi hned, když za něj byla provdána na jejich první cestě. Nám ji pak dal král z velké lásky jako dar, my jsme ji hnutí zbožnou náklonností věnovali svatým mučedníkům, našim pánům k oběti stolu Páně. Poté co byla tato nádobka ozdobena gemami a zlatem, jsme na ni napsali ve verších popsali její donaci:

Tuto nádobku nevěsta Aanor dala Ludvíku králi,
Dědovi Mitadulus, mně král, a svatým teď Suger.

Zakoupili jsme pro služby při tomto oltáři vzácný kalich z jednoho celistvého kusu saronyxu (toto slovo pochází ze sardium a onyx).³² Tato jednota jde tak daleko, že červeň sardia, která pestře mění svou základní barvu, se odráží od černi onyxu, takže celek se jeví tak, jako by se jedna základní barva snažila pohltit druhou. Přidali jsme další nádobu z téhož materiálu, ale jiného tvaru na způsob amfory³³, na níž jsou tyto veršičky:

Máme-li Bohu přinášet v oběť i zlato i gemy,
přináším já, opat Suger, Bohu nádobku tu.

Také krásnou vázu jsme s radostí přidali k jiným pro tentýž účel. Nám ji dal hrabě Theobald z Blois v téže schránce, v níž mu ji poslal král Sicílie.³⁴ Tamtéž jsme také uložili malé nádobky z krystalu, které jsme určili ke každodenní službě v naší soukromé kapli. Dále jsme uzpůsobili pro oltářní službu přidáním zlata a stříbra porfyrovou nádobu. Byla podivuhodně vytvořena rukou rytce a brusiče, poté co mnoho let ležela bez užití ve skříni. Změnili jsme její tvar z amfory do podoby orlice³⁵ a dali jsme napsat na ni tyto verše:

30 V originále označena jako justa. Pravděpodobně představovala ekvivalent k pařížské pintě. Nádobka je uchovávána v Louvre. Nyní se soudí, že je to pravděpodobně egyptská práce ze čtvrtého či pátého století po Kristu.

31 Eleanor Akvitánská se vdala za Ludvíka VII. v Sugerově přítomnosti 25. července či 1. srpna 1137. Roku 1152 se s Ludvíkem rozvedla a vdala se za Jindřicha II. Plantageneta anglického. Zemřela 1204.

32 O tomto kalichu se dlouho soudilo, že je ztracen. Nově byl objeven roku 1922 a umístěn v National Gallery of Art, Washington.

33 Nádoba známá jako Aiguière de Suger, uložena v Louvre.

34 Nádoba nyní ztracená. Král Sicílie byl Roger III. (1101-1154).

35 Sugerova známá porfyrová váza, nyní v Louvre.

Tento kámen si zaslouží do zlata, do gem být vsazen,
byl to mramor, však takto vzácnější nad mramor jest.

Za to vše vzdáváme díky Bohu všemohoucímu a svatým mučedníkům, neboť neodepřel štědře zaopatřit nejsvětější oltář, jemuž jsem podle jeho vůle měl být již jako chlapec obětován a přijmout svatý řeholní život, abych mu uctivě sloužil. Seznali jsme, že je užitečné a důstojné boží dobrodiní nikoli ukrývat, ale hlásat, a proto jsme opatřili seznam přírůstků vzácných rouch, které v dobách naší správy dala božská ruka tomuto svatému kostelu a důrazně jsme ustanovili, aby ve výroční den byla vystavena k uctění svrchovaného božího majestátu, k zmnožení zbožnosti bratří i jako příklad pro opaty, naše nástupce. Za mnohé a velké přečiny a za mé ohromné hříchy by nebylo s to učinit za dost toto tak pozdní a tak nedostatečné pokání, kdyby nás svými přímluvami nepodporovala celá církev.

Zusammenfassung

Abt Suger von Saint-Denis: De rebus in administratione sua gestis

Direkte Äußerungen über Kunst und Kunstwerke aus dem frühen und hohen Mittelalter sind meistens knapp, allgemein und unanschaulich, sie vermitteln kaum Aussagen über gefühlsmäßige Reaktionen auf Kunstwerke. Abt Suger von Saint-Denis bildet eine der wenigen Ausnahmen von der Regel. Seine Schrift *De rebus in administratione sua gestis* aus dem Jahre 1150 legt die Verfasserin in der Übersetzung vor.